

HELSINSKÝ VÝBOR NA SLOVENSKU

Helsinský výbor mladým: Demokracia, ľudské práva a stredoškolači: výskumná správa

Ako sme začínali: Nielen hodnoty, ale aj poznatky

Postoje mladých ľudí sú dlhodobo predmetom záujmu médií aj odbornej a širokej verejnosti. Na Slovensku sa výrazne zintenzívnili v roku 2016 v kontexte študentských volieb, ktoré poukázali na výraznú radikalizáciu stredoškolačok a stredoškolákov. Z výskumu vyplynulo, že pokiaľ by volili len oni, zvíťazili by krajne pravicové a antisystémové strany. Tieto zistenia boli pre mnohých šokujúce, keďže mladí ľudia v prieskumoch dlhodobo označujú demokraciu za najlepšie politické zriadenie. Ako je potom možné, že by si za svojich zákonodarcov vybrali politkov, ktorí demokraciu priamo ohrozujú? Fenomén jedinečného politického správania najmladšej generácie nie je ani zďaleka významnou témou len na Slovensku. Veľká pozornosť sa mu napríklad venovala aj v nedávnych prezidentských voľbách vo Francúzsku, kde najmladšie voličské skupiny namiesto „štandardného“ kandidáta volili prevažne krajne ľavicového a krajne pravicovú kandidátku. Naopak, v novembrových voľbách v polovici funkčného obdobia prezidenta Spojených štátov amerických si vďaka najmladšiemu elektorátu udržali demokrati väčšinu v hornej komore kongresu.

Napriek značnému záujmu o politické správanie mladých ľudí na Slovensku sme zistili, že o ňom na základe doterajšieho výskumu máme prekvapivo málo poznatkov. Špeciálnu zmienku si zaslúži Rada mládeže Slovenska¹, ktoré pravidelne monitoruje hodnoty mladých ľudí. Medzi ich hlavné poznatky patrí, že mladí nespochybňujú demokraciu *ako takú*, ale majú plytkú znalosť jej základných princípov. V praxi to znamená, že hoci formálne drvivá väčšina respondentov označuje demokraciu za najlepšie zriadenie, pri doplňujúcich otázkach o jej aspektoch o tom zdanlivo nie je taká presvedčená. Ako dokumentujú výskumy Inštitútu pre verejné otázky², tento trend možno badať na celej populácii. Hoci väčšina Sloveniek a Slovákov verí, že demokracia je najlepší politický systém, nadpolovičná väčšina ľudí zároveň

¹<https://mladez.sk/2021/01/31/hodnoty-mladych-veria-mladi-v-demokraciu/>

²<https://www.ivo.sk/8816/sk/publikacie/slovensko-po-troch-desatrociach-slobody-demokracia-verejna-mienka-obcianska-spolocnost>

verí, že krajina namiesto ľudských práv potrebuje disciplínu a poriadok. V sociologickom jazyku sa tomu vraví „kognitívna dizonancia“, prípadne expresívnejšie „kognitívna havária“.

Naším cieľom bolo zistiť, aké rozsiahle sú tieto kognitívne havárie medzi žiačkami a žiakmi na stredných školách v kontexte demokracie a ľudských práv. Uvážili sme, že v tomto procese nie je dôležité zamerať sa „len“ na ich hodnotové nastavenie, ale zároveň aj na ich úroveň vedomostí v dotknutých oblastiach. Jednoducho povedané, nezaujímalo nás „len“ to, či mladí ľudia podporujú liberálnu demokraciu, ale chceli sme zistiť aj to, či vedia, čo liberálna demokracia znamená. Takisto nás nezaujímalo „iba“ to, aký majú stredoškolačky a stredoškolači vzťah k ľudským právam na teoretickej úrovni, no aj to, či ich konceptu rozumejú.

Pri našom skúmaní sme sa nevyhnutne dotkli aj rozsiahlej témy vzdelávania, ktoré v slovenských podmienkach nekladie na témy demokracie a ľudských práv veľký dôraz. Otázka, ako by mal vyzeráť vzdelávací proces, aby zvyšoval mieru občianskej pripravenosti spoločnosti, však nie je nová. Vo svojich prácach sa jej venoval už Aristoteles³, ktorý veril, že bez kvalitného vzdelávania prakticky nie je možné vychovávať slobodných občanov a viesť dobrý život. O dvanásť storočí neskôr iný filozof Michel de Montaigne tvrdil⁴, že vzdelávanie by malo produkovať „múdрых a cnostných ľudí“. Preto by podľa neho malo klásť menší dôraz na pasívne prijímanie informácií a väčší na rozmýšľanie. Dnes tieto myšlienky označujeme súhrnne ako kritické myslenie.

Poznámka:

Workshopy v rámci projektu Helsinský výbor mladým na stredných školách v Modrom kameni a Prievidzi, (c) HVS.

³<https://aeon.co/essays/for-aristotle-education-is-what-equips-us-for-a-better-life>

⁴<https://www.gutenberg.org/files/3600/3600-h/3600-h.htm>

Tri základné časti: Ako vyzeral náš dotazník

Informácie o postojoch a vedomostiach stredoškolských študentiek a študentov sme sa rozhodli zisťovať pomocou starostlivo vypracovaného dotazníka, ktorý sme rozdelili do troch častí.

Prvá časť pozostávala zo základných demografických a osobných údajov týkajúcich sa našich respondentiek a respondentov. S cieľom hľadať štatisticky významné súvislosti sme sa okrem iného pýtali na región pôvodu, rod či typ školy. Ešte pred vykonávaním prieskumu sme si stanovili hypotézu, že študentstvo z gymnázií bude v porovnaní so zástupcami odborných škôl vykazovať vyššiu mieru občianskej pripravenosti. Dôvodom je okrem iného vyššia dotácia hodín občianskej náuky, pod ktorú okruhy demokracie a ľudských práv kurikulárne patria. Zároveň sme však predpokladali, že rozdiely medzi študentstvom z gymnázií a odborných škôl nebudú signifikantné. Tento odhad vychádzal z našich skúseností z ľudskoprávných súťaží či rôznych konferencií, na ktorých od profesoriek a profesorov občianskej náuky dlhodobo počúvame, že na vyučovanie o demokracii a ľudských právach popri iných dôležitých oblastiach vrátane politológie, sociológie, religionistiky, práva či ekonómie nemajú dostatok priestoru.

Aj preto nás v dotazníku okrem iného zaujímalo, ako často sa stredoškolačky a stredoškóľáci rozprávajú o demokracii a ľudských právach v škole aj v rodinách. Okrem krúžkovacích otázok sme zahŕňali aj dopĺňacie otázky, v rámci ktorých nám študentky a študenti malímožnosť napísať rozsiahlejšie odpovede. Napokon sme sa pýtali aj na spôsoby, akými sa naši respondenti a respondentky informujú o dianí v štáte a vo svete. Zaujímalo nás, či sledujú spravodajské médiá a ako dôležité sú pre nich sociálne siete.

Druhá časť dotazníku pozostávala z „hodnotových otázok“. Využívali sme pri ňom štandardizované otázky vyplývajúce z dobrej sociologickej praxe, ktoré sme prispôbili stredoškolskému kontextu. Zaujímalo nás, do akej miery študentky a študenti považujú liberálnu demokraciu za najlepšiu formu politického zriadenia a či by boli ochotní vymeniť časť svojich práv za vyšší životný štandard. Takisto sme, využívajúc škálu od 1 do 10, zisťovali, do akej miery by sa naši respondenti cítili komfortne, pokiaľ by ich spolužiačky a spolužiaci patrili k niektorej z náboženských skupín či iných menšín (kresťan/-ka, Maďar/-ka, LGBTI+ a podobne). Napokon sme našich respondentov a respondentky požiadali, aby súhlasili či nesúhlasili s viacerými výroky o homosexuálnych zväzkoch, domácom násilí či náboženskej tolerancii. Naším cieľom bolo v dotazníku zahrnúť dostatočné množstvo typov otázok, aby sme

otestovali názorovú konzistenciu našich respondentov a skúmali spomenuté kognitívne havárie.

Poslednú časť tvorili vedomostné otázky, na ktoré existuje správna a nesprávna odpoveď. Ako sme načrtli vyššie, zaujímalo nás, či stredoškolačky a stredoškólači rozumejú pojmom „liberálna demokracia“ či „ľudské práva“. Takisto sme sa pýtali, kedy boli ľuďom právne priznané ľudské práva a či sa na Slovensku vykonáva trest smrti.

Šokovaní, ale nie prekvapení: Na čo sme prišli

Ešte pred prezentovaním našich záverov je dôležité podotknúť, že v našich kapacitách nebolo urobiť reprezentatívny výskum. Dotazník sme distribuovali kombinovane papierovou formou na partnerských školách aj online. Napriek vysokému počtu vyplnených dotazníkov (1490) však ani jedna forma neumožňuje čisto náhodný výber respondentov. Takisto je potrebné zvážiť, že jednotlivé triedy, ktoré vyplňali papierovú verziu dotazníka (458) reprezentujú relatívne malý počet stredných škôl (približne 10). Online zber dotazníkov je zase limitovaný rôznymi skresleniami vzhľadom na samovýber respondenov. Dotazník sa šíril e-mailom a adresovali sme ho všetkým stredným školám na Slovensku. To v praxi znamená, že ho často vyplňajú tí, ktorí majú o tému záujem, zatiaľ čo tí, ktorí ho nemajú, nie sú vo vzorke dostatočne zastúpení. Preto naše závery netreba vnímať ako správu o všetkých slovenských stredoškolačkách a stredoškólačkoch, ale v prvom rade ako o snahu iniciovať diskusiu o občianskej pripravenosti mladých ľudí. Našou ambíciou je poukázať na určité trendy, ktoré sme spozorovali, a pokračovať vo výskume, respektíve podporiť výskum v tejto oblasti aj na iných miestach.

Napriek príležitostnej vzorke je vnútorná reliabilita dotazníku a získaných dát pomerne vysoká. Takzvaná Cronbachova alfa, ktorá meria vnútornú konzistentnosť odpovedí, má pri otázkach, ktoré využívali Likertovú škálu (veľmi spokojný - spokojný - neutrálny postoj - skôr nespokojný - nespokojný), hodnotu 0,64. Pri spomenutých otázkach o rôznych skupinách ľudí má vysokú hodnotu 0,8. Vo všeobecnosti pritom vysokú mieru konzistentnosti predstavujú merania nad 0,7. V praxi to znamená, že pre naše účely a s ohľadom na praktické obmedzenie pri zbere dát vykazujú naše zistenia uspokojivú mieru spoľahlivosti.

Náš dotazník vyplnilo najviac stredoškólačkov a stredoškólačiek, ktorí žijú na dedine (takmer 45 percent). Zhruba pätina našich respondentov pochádza z mesta, ktoré má menej ako 30-tisíc obyvateľov a ďalšia pätina z mesta, ktoré má viac ako 100-tisíc obyvateľov. Vzhľadom na

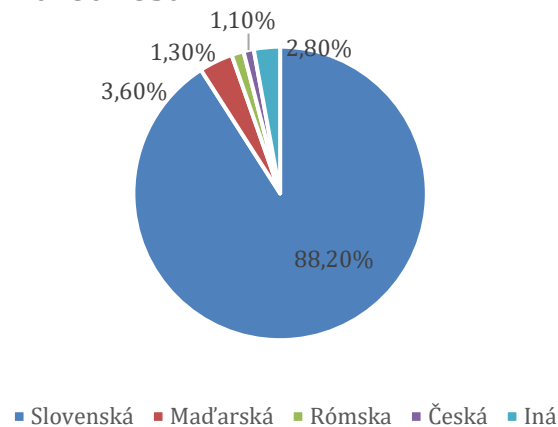
to, že sme fyzicky navštívili školy z rôznych častí Slovenska vrátane Hornej Nitry, Veľkého Krtíša či východného Slovenska a dotazník sme zároveň distribuovali online formou, v ňom máme zastúpenie z desiatok okresov. Najviac vyplnených dotazníkov sme vyzbierali v okolí Bratislavy, Košíc, Nitry, Detvy a Lučenca.

Náš dotazník vyplnilo viac žien (51,3%) ako mužov (38,7%). Výrazne viac zastúpení sú respondenti z odborných škôl (69,7%) ako z gymnázií (27,4%). Najpočetnejšou národnosťou je slovenská (88%), no dotazník vyplnili aj príslušníci maďarskej národnosti (4%) či inej národnosti (3%). Študentiek a študentov sme sa pýtali aj na ich odhad, do ktorej sociálnej skupiny by zaradili svoju rodinu. Väčšina (57,4%) respondentov sa radí do strednej triedy, pričom významná časť (25%) opýtaných podľa svojho odhadu patrí do strednej vyššej triedy. Len veľmi malý počet (1,5%) sa zaraduje do najnižšej a podobne malý počet študentiek a študentov (3,1%) do najvyššej skupiny.

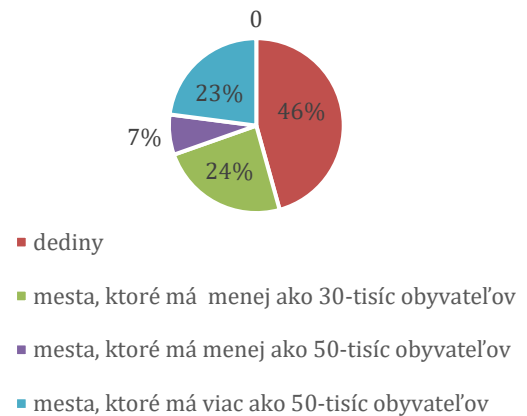

Demografické dáta

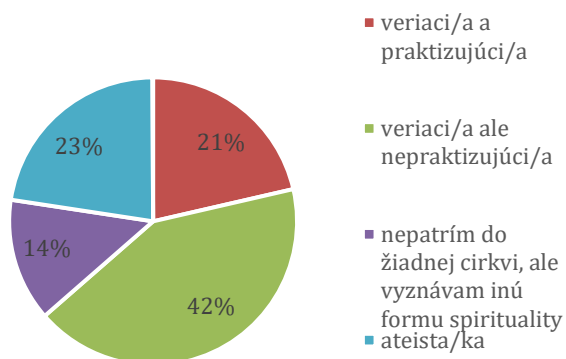
Národnosť

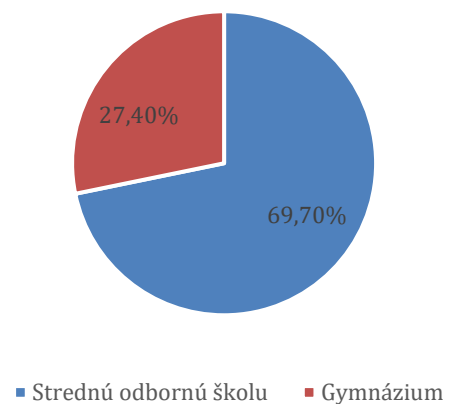
Pochádzam z

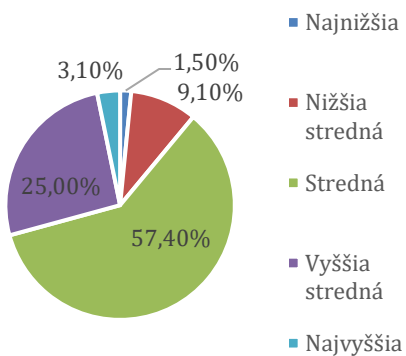
Identifikujem sa ako

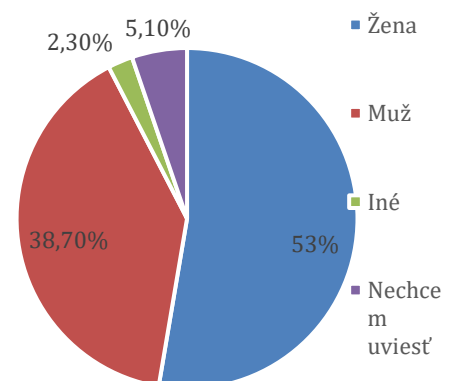
Navštevujem

Podľa vášho najlepšieho odhadu, do akej sociálnej skupiny by ste zaradili vašu rodinu?

Pohlavie: Identifikujem sa ako

Pozrime sa teda spolu na niektoré závery z našich dotazníkov. V prvom rade sme sa pozreli na to, ktorí respondenti sa doma častejšie rozprávajú o demokracii a ľudských právach. Prišli sme na to, že študentky a študenti z gymnázií sa v rodinách o demokracii a ľudských právach rozprávajú o niečo častejšie ako tí z odborných stredných škôl, avšak nespozorovali sme štatisticky významný rozdiel. Obe skupiny študenstva najčastejšie odpovedajú, že sa o demokracii a ľudských právach rozprávajú „občas“ alebo nerozprávajú „nikdy“. V tejto otázke nevznikajú žiadne významné rozdiely medzi ženami a mužmi. Z výsledkov dotazníka vyplýva, že o demokracii a ľudských právach sa o niečo častejšie rozprávajú respondenti, ktorí sa zaradzujú do vyššej strednej a najvyššej triedy, avšak rozdiely sú nepatrné. Minimálne rozdiely sú aj medzi stredoškôlkami a stredoškôlkami z malých obcí, respektíve malých a veľkých miest.

V dotazníku sme sa okrem iného pýtali, do akej miery naši respondenti vedia o niekoľkých inštitúciách spojených s ľudskými právami. Hodnota 1,00 označuje najvyššiu mieru znalostí, pričom hodnota 4,00 znamená, že študentka či študent o danej inštitúcii nikdy predtým nepočul/-a. V tomto prípade v dvoch otázkach badáme rozdiely medzi študenstvom z gymnázií a odborných škôl:

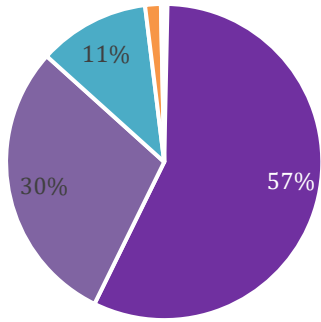
- priemerná hodnota familiarity respondentov z gymnázií s verejným ochrancom práv je 2,79; priemerná hodnota familiarity respondentov z odborných škôl je 3,08;
- priemerná hodnota familiarity respondentov z gymnázií so zakotvením ľudských práv v ústave a ich obsahom je 2,44; priemerná hodnota respondentov z odborných škôl je 2,74;
- priemerná hodnota familiarity s Národným strediskom pre ľudské práva je totožná (2,88) a Antidiskriminačným zákonom je takmer totožná (2,84 a 2,92).

V tomto kontexte teda možno urobiť záver, že opýtané gymnazistky a gymnazisti poznajú spomenuté inštitúcie o trochu viac, avšak **obe skupiny o nich aj tak nemajú dostatok informácií.**

Podobné trendy pozorujeme aj pri vedomostnom kvíze. Študentky a študenti z gymnázií zaznamenali vyšší počet správnych odpovedí na otázky, kedy boli ľuďom právne priznané ľudské práva či ako sa na Slovensku (ne)využíva inštitút trestu smrti. V oboch prípadoch sú však rozdiely medzi skupinami štatisticky bezvýznamné. **Respondenti z gymnázií o niečo častejšie tvrdia, že v demokracii záleží na názore každého človeka,** a o niečo častejšie odsudzujú Tisov režim. Opäť však medzi oboma skupinami badať len minimálny rozdiel.

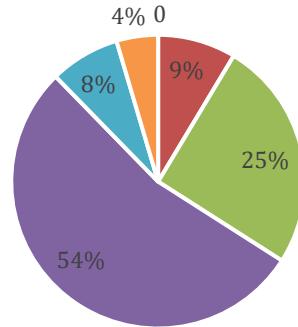

O ľudských právach som:

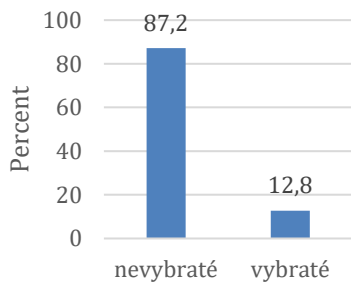
- počul/a mnohokrát a mám jasnú predstavu, čo si pod tým predstaviť
- preberali sme to v škole ako učivo
- počul/-a, ale nie v škole
- nepočul/-a som takmer nič
- neviem/nemám názor

Liberálna demokracia je najlepšou formou politického zriadenia

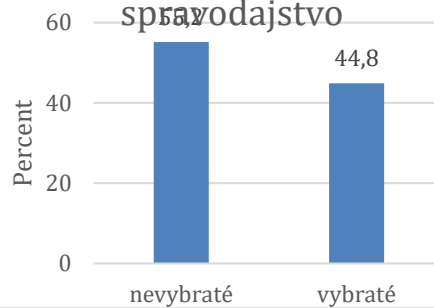

- úplne súhlasím
- skôr súhlasím
- neviem/nemám názor
- skôr nesúhlasím

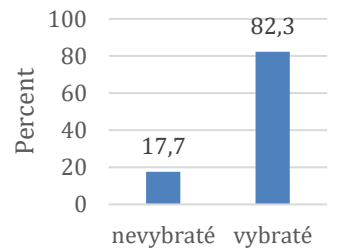
Informácie o dani ziskavam tak, že: čítam noviny

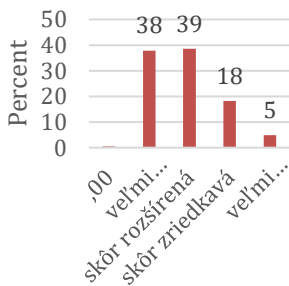
Informácie o dani ziskavam tak, že: sledujem elektronické spravodajstvo

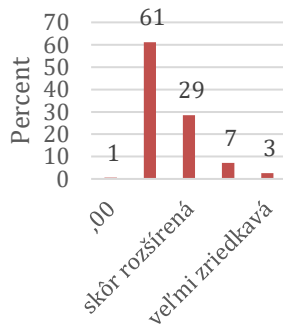
Informácie o dani ziskavam tak, že: sledujem sociálne siete

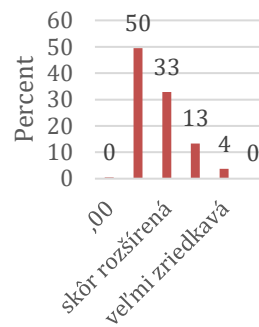
Na Slovensku je diskriminácia na základe farby pleti

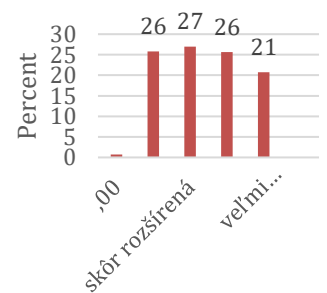
na základe rómskeho pôvodu

na základe sexuálnej orientácie

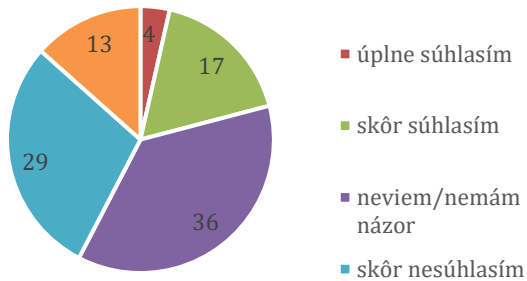

na základe skutočnosti, že je človek mužom či ženou

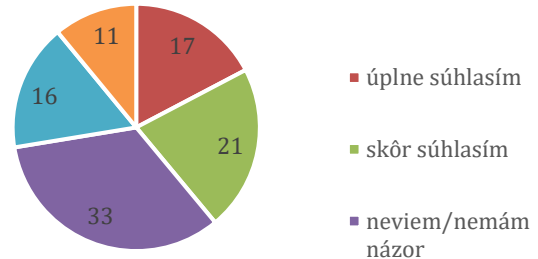

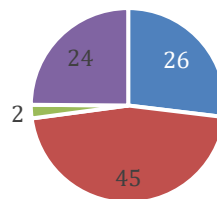
Bol/a by som ochotný/á vymeniť časť svojich práv za vyšší životný štandard

Európska únia by mala prísnejšie chrániť svoje hranice pred migrantmi z Afriky a Blízkeho východu

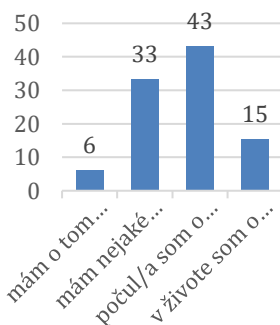
"Ľudské práva" označujú/znamenajú:

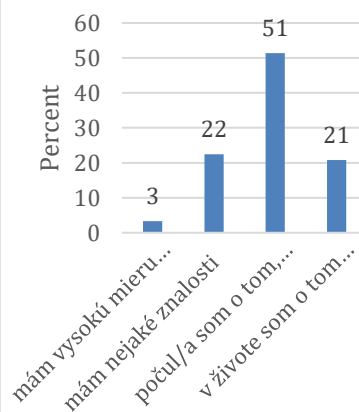
- všetky práva a povinnosti občanov a občianok SR
- že ľudia nie sú diskriminovaní na základe rasy, etnicity, pohlavia, veku, náboženstva či politického presvedčenia a majú rovné príležitosti
- západnú koncepciu demokracie
- najzákladnejšie práva: právo na život, majetok a prácu

Do akej miery ste oboznámený/á s nasledujúcimi zákonmi či inštitúciami?

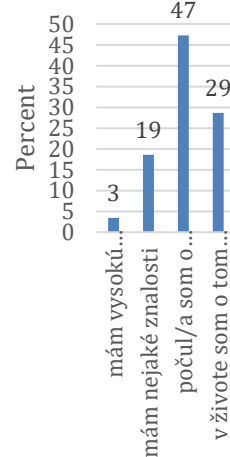
Zakotvenie ľudských práv v Ústave SR a ich obsah

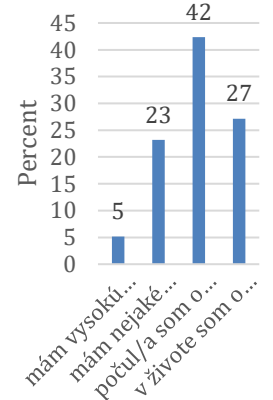
Národné stredisko pre ľudské práva

Ombudsman

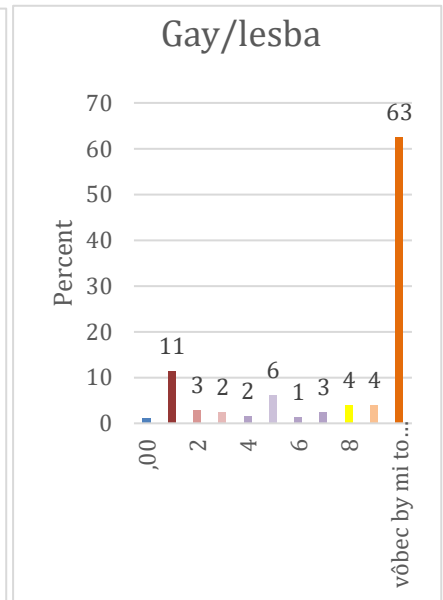
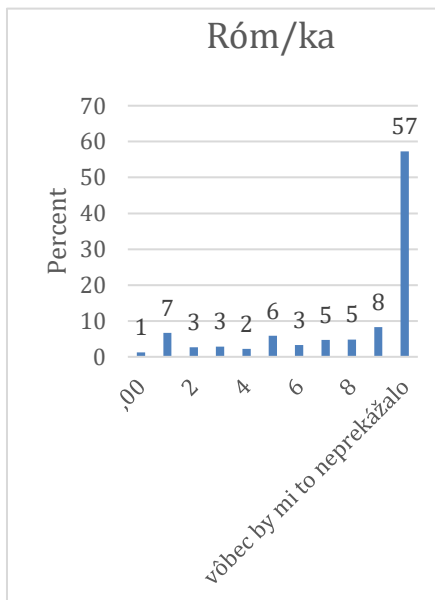
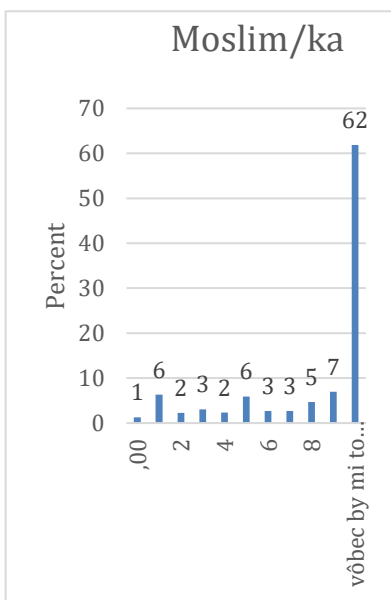
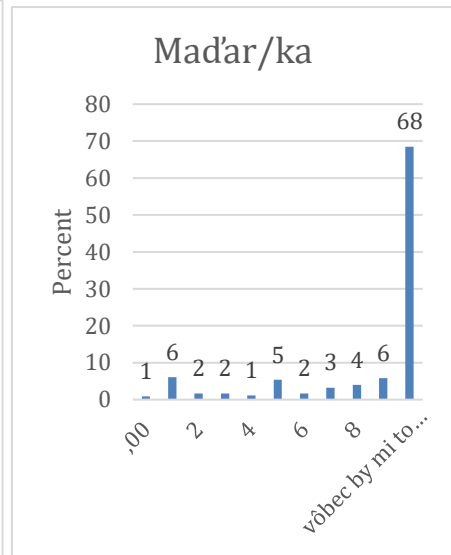
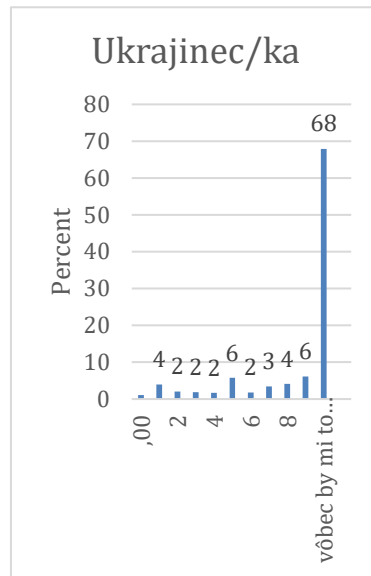
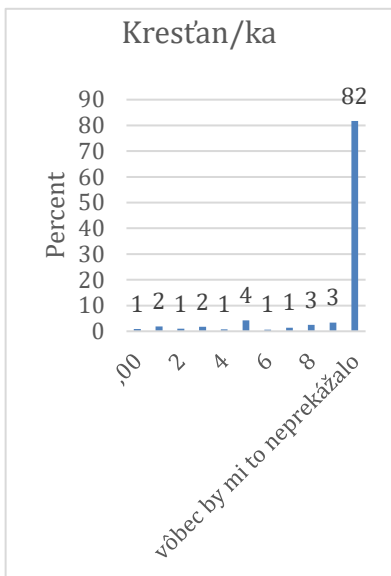

Antidiskriminačný zákon

Ako sme už spomenuli, v dotazníku sme sa pýtali aj na to, či by respondentom prekážalo, pokiaľ by im do triedy pribudol nová spolužiačka alebo spolužiak z niektorej z náboženských, etnických či iných skupín. Požiadali sme ich, aby svoj názor vyjadrili použitím škály, pričom hodnota 1 znamená, že by im to bolo veľmi nepríjemné, a hodnota 10 označuje, že by im to vôbec neprekážalo. Naši respondenti by mali **najmenší problém s kresťankami a kresťanmi** (9,14) a pomerne vysokú mieru toleranciu preukazujú aj voči ateistkám a ateistom (8,96). **Najväčší problém by mali naši respondenti s gaymi a lesbami** (7,81) a Rómami a Rómkami (7,98). Pri tejto otázke sme však zároveň zaznamenali výrazné názorové rozpätie: väčšina študentov a študentiek označila v prípade všetkých skupín hodnotu 10, no pri rómskej menšine a LGBTI+ ľuďoch mnohí vybrali najnižšiu hodnotu. To potvrdzuje, že mladí ľudia sú mimoriadne citliví na verejný diskurz, v ktorom momentálne LGBTI+ témy často zaznievajú.

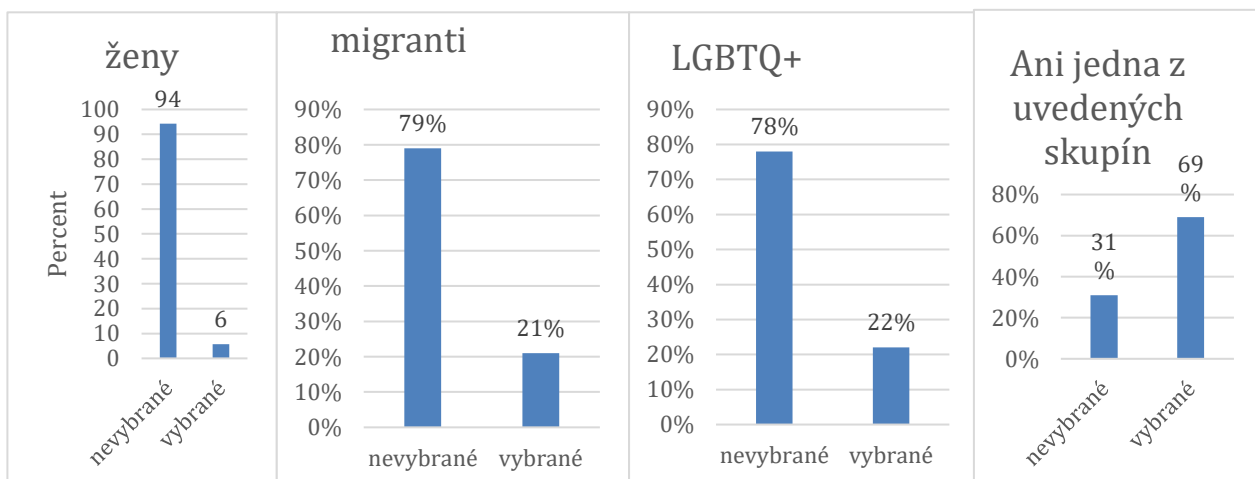
V súvislosti s LGBTI+ témami sme sa pýtali aj na to, či sú homosexuálne zväzky proti ľudskej prirodzenosti. Za zmienku stojí, že hoci s gayom či lesbou by v pozícii spolužiačky či spolužiaka nemalo *žiadny* problém osem z desiatich opýtaných, homosexuálne zväzky za prirodzené považuje len 51 percent respondentiek a respondentov. To, že sú proti ľudskej prirodzenosti, tvrdí asi tretina opýtaných.

Špecificky nás zaujímalo, koľko respondentiek a respondentov považuje liberálnu demokraciu za najlepšiu formu zriadenia. Z nášho dotazníku vyplýva, že jednoznačný názor v tejto téme má veľmi malý počet opýtaných: menej ako desatina s tvrdením *jednoznačne* súhlasí a len štyri percentá *úplne* nesúhlasia. Jednoznačne **najväčšia skupina študentiek a študentov na liberálnu demokraciu nemá názor alebo nevie odpovedať**. To môže s cieľom zvýšenia podpory liberálnej demokracie v spoločnosti naznačovať potrebu venovať tejto téme väčšiu pozornosť v školách aj domácnostiach.

Vysokou indiferentnosťou sa v našom dotazníku vyznačujú stredoškolačky a stredoškólači aj pri ďalšej hodnotovej otázke: či by boli ochotní vymeniť časť svojich práv za vyšší životný štandard. Aj tentoraz najväčšia skupina študentsva (36%) nemá názor alebo nevie odpovedať. Vyše 40% opýtaných však skôr nesúhlasí alebo súhlasí. Ochotu vymeniť časť svojich práv za vyšší štandard deklaruje len zhruba 20 percent respondentiek a respondentov.

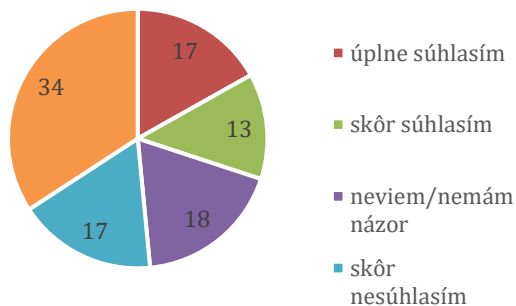
V rámci nášho dotazníka sme sledovali aj rozdiely medzi študentkami a študentmi. Väčšie rozdiely sme nespozorovali pri takmer všetkých otázkach; výnimkou bolo vyjadrenie názoru k tvrdeniu, či by mal byť muž hlavou rodiny. Zatiaľ čo väčšina mužov s ním skôr súhlasí alebo úplne súhlasí, väčšina žien s ním úplne nesúhlasí alebo skôr nesúhlasí.

Označte skupiny, ktorým by podľa vás za určitých špecifických okolností mohli alebo mali byť otvorené ľudské práva:

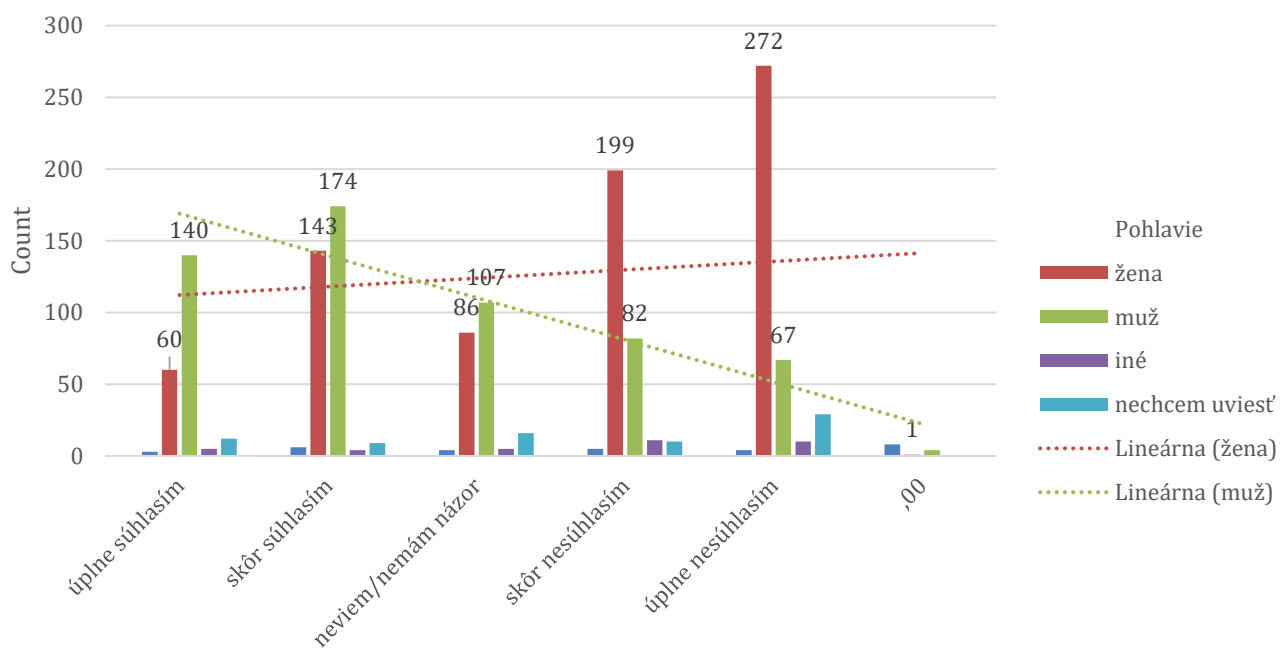

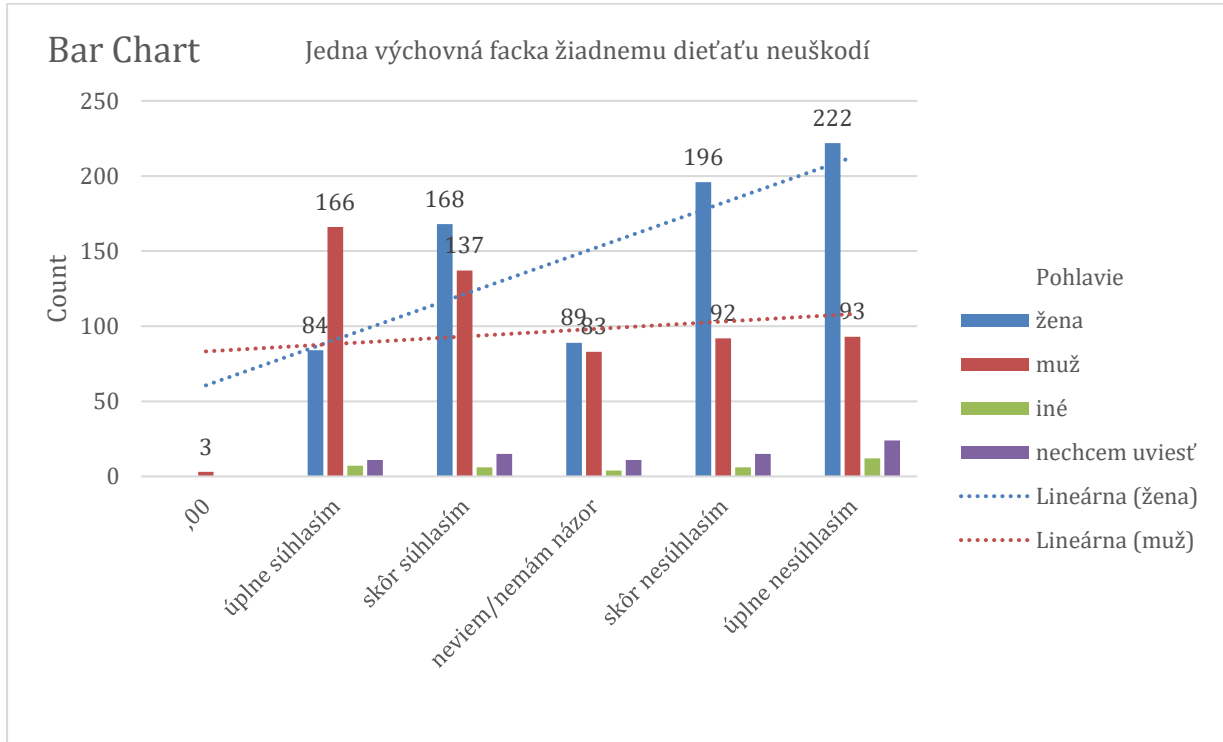
Homosexuálne zväzky sú proti ľudskej prirodzenosti

Bar Chart

Muž by mal byť hlavou rodiny

Zhrnutie našich kľúčových zistení

- gymnazistky a gymnazisti sa v porovnaní s respondentmi z odborných škôl o niečo častejšie rozprávajú o demokracii a ľudských právach, ale rozdiely medzi nimi sú veľmi malé;
- gymnazistky a gymnazisti majú v porovnaní s respondentmi z odborných škôl o niečo väčšie znalosti o inštitúte verejného ochrancu práv či Národnom stredisku ľudských práv, ale rozdiely sú malé;
- naši respondenti by mali najmenší problém prijať za spolužiačku či spolužiaka osobu kresťanského vierovyznania; najväčší problém by mali s rómskou menšinou a LGBTI+ ľuďmi;
- študenti a študentky majú odlišné názory na rodové role v rodine či používanie násillia („výchovné zaucho“) pri výchove detí;
- väčšina stredoškôláčok a stredoškôľakov nemá vytvorenú mienku na liberálnu demokraciu, čo vytvára priestor na ich posun na obidve názorové strany;

Záver: Výzva do budúcnosti

S predchádzajúcich prieskumov hodnotových orientácií u študentsva základných a stredných škôl vieme, že adolescenti sú obzvlášť vnímaví a rýchlo absorbujú hodnotové posuny, ktoré sa odrážajú vo verejnom diskurze. Týka sa to predovšetkým miery tolerance voči jednotlivým menšinovým skupinám a nesúvisí to priamo so zdrojmi informácií, ktoré sledujú. Súčasťou výzvy do budúcnosti je teda aj otváranie tém, ktoré rozdeľujú spoločnosť a ich interpretáciu ľudskoprávnom kontexte.

Napriek metodologickým obmedzeniam tejto štúdie veríme, že tento výskum môže pomôcť v hodnotení trendov v oblasti mládeže a demokracie a ľudských práv. Hoci jeho závery nie sú dostatočne reprezentatívne, môže poslúžiť ako sonda do súčasných trendov a štartovací bod a motivácia pre ďalší výskum.

HELSINSKÝ VÝBOR NA SLOVENSKU

Appendix 1: Znenie dotazníku Demokracia, ľudské práva a stredoškooláci

Informovaný súhlas

Pozývame Vás zúčastniť sa prieskumnej štúdie, ktorá sa zaoberá občianskou pripravenosťou študentiek a študentov stredných škôl. Tento dotazník je súčasťou projektu *Helsinki výbor mladým (HVM)*, ktorý prináša témy ľudských práv a demokracie na stredné odborné školy. Pripravili ho Tomáš Čorej a Tomáš Štrba.

Vaša účasť na prieskume nepredstavuje žiadne riziká. Účasťou na ňom vám nevznikajú žiadne náklady. Informácie, ktoré poskytnete, budú použité iba v rámci projektu HVM. Vyplnenie dotazníka bude trvať približne 15 minút.

Tento prieskum je anonymný. Do dotazníku nepíšete svoje meno. Ak ho vyplníate online, vaša IP adresa nebude zaznamenaná. Nebudeme vás schopní identifikovať či vedieť zaznamenať, či ste sa štúdie zúčastnili alebo nie. Pri spracovaní dát do záverečnej správy projektu ostanú vaše dáta anonymné.

Vaša účasť na tejto štúdiu je dobrovoľná. Vyplnením a odoslaním dotazníku dobrovoľne súhlasíte so svojou účasťou v prieskume a s použitím získaných dát na vyššie objasnené ciele projektu. Máte právo odmietnuť odpovedať na ktorúkoľvek otázku z akéhokoľvek dôvodu.

Ak máte otázky ohľadom štúdie alebo vašich práv v štúdiu, prosím kontaktujte Tomáša Čoreja, +421 910 140 210 alebo na corej@bisla.sk. Výstupy z dotazníka budú dostupné na stránke Helsinského výboru pre ľudské práva www.helcom.sk

Zopár základných otázok

Tento prieskum sa zaujíma o mieru povedomia o témach demokracie a ľudských práv u stredoškoolákov z rôznych škôl.

O ľudských právach som:

- počul/-a mnohokrát z rôznych zdrojov a mám jasnú predstavu, čo si pod tým predstaviť,
- preberali sme to v škole ako učivo,
- počul/-a, ale nie v škole,
- nepočul/-a som takmer nič.

Informácie o dianí v štáte a vo svete získavam tak, že (možno zaškrtnúť viacero možností):

- sledujem televízne spravodajstvo,
- čítam noviny,
- sledujem elektronické spravodajstvo,
- počúvam rádio,
- sledujem sociálne siete,
- nezaujímam sa o dianie doma či vo svete.

Pravidelne sledujem tieto zdroje spravodajských informácií (možno zaškrtnúť viacero možností):

- a) Tlačené denníky: Denník N, SME, Hospodárske Noviny, Týždeň, Postoj, Aktuality, Pravda (prípadne aj zakrúžkujte ten, po ktorom siahnete najčastejšie)
- b) Markíza, JOJ, TA3,
- c) RTVS (televízna :1,:2,:24 a rozhlasové stanice ako SRO),
- d) Rádio Expres, Funrádio, Rádio Jemné, Rádio Európa2,
- e) Podcasty (Dobré Ráno, v Redakcii, Aktuality Nahlas a iné),
- f) Zem a Vek, Parlamentné Listy, Hlavné správy,
- g) ani jednu z uvedených skupín,
- h) Iné: _____

V rodine sa o demokracii rozprávame:

- často občas nikdy

Komentár (napr. kedy naposledy sa u vás táto téma doma preberala? O čo išlo?)

V rodine sa o ľudských právach rozprávame:

- často občas nikdy

Komentár (napr. kedy naposledy sa u vás táto téma doma preberala? O čo išlo?)

Prosím, označte v nasledujúcej tabuľke v každom riadku jednu odpoveď

Na Slovensku je nasledujúca forma diskriminácie na základe:	Veľmi rozšírená	Skôr rozšírená	Skôr zriedkavá	Veľmi zriedkavá
Farby pleti				
Etnického pôvodu				
Rómskeho pôvodu				
Sexuálnej orientácie (napríklad, keď človek je gej, lesba, či bisexuál)				
Náboženstva alebo vierovyznania				

Politickej príslušnosti				
Veku (napríklad mladí či starí ľudia)				
Zdravotného znevýhodnenia				
Skutočnosti, že človek je mužom alebo ženou				

O politické dianie sa zaujímam:

- veľmi (na každodennej báze) občas (raz-dvakrát za týždeň) ako kedy/ v závislosti od okolností
 zriedkavo vôbec

Komentár: _____

DEMOKRACIA

V tejto časti nasledujú výroky dotýkajúce sa demokracie a demokratického zriadenia, s ktorými môžete súhlasiť či nesúhlasiť.

Liberálna demokracia je najlepšou formou politického zriadenia:

- úplne súhlasím skôr súhlasím neviem/nemám názor skôr nesúhlasím úplne nesúhlasím.

Bol/a by som ochotný/ochotná vymeniť časť svojich práv za vyšší životný štandard:

- úplne súhlasím skôr súhlasím neviem/nemám názor skôr nesúhlasím úplne nesúhlasím.

Nasleduje niekoľko výrokov, s ktorými môžete súhlasiť či nesúhlasiť. V každom riadku označte jedno z políčok vyjadrujúcich súhlas či nesúhlas s výrokom.

	Úplne súhlasím	Skôr súhlasím	Neviem/nemám názor	Skôr nesúhlasím	Úplne nesúhlasím
Homosexuálne zväzky sú proti ľudskej prirodzenosti.					
Muž by mal byť hlavou rodiny.					
Európska únia by mala prísnejšie chrániť svoje hranice pred migrantmi z Afriky a Blízkeho východu.					

Jedna výchovná facka žiadnemu dieťaťu neuškodí.					
Príslušníci islamskej viery by mali mať možnosť postaviť na území Slovenska mešitu					

Označte skupiny, ktorým by podľa vás za určitých špecifických okolností mohli alebo mali byť odoprené ľudské práva:

- Rómovia
- ženy
- migranti
- LGBTQ+
- ani jedna z uvedených skupín.

Komentár: _____

Prosím povedzte nám, použitím škály od 1 po 10, ako by ste sa cítili, ak by do vašej triedy pribudli nový spolužiak či spolužiačka patríci k jednej z nasledujúcich skupín? (V tabuľke pri každej možnosti označte jedno políčko označujúce vaše pocity)

	1 bolo by mi to veľmi nepríjemné	2	3	4	5	6	7	8	9	10 vôbec by mi to neprekážalo
Kresťan/ka										
Ateista/ka										
Žid/ovka										
Róm/ka										
Maďar/ka										
Ukrajinec/ka										
Moslim/ka										
Gay/lesba										

Nasleduje zopár vedomostných otázok k témam demokracie a ľudských práv. Ich cieľom nie je testovať či hodnotiť vás. Prosím, označte vždy iba jednu z možností, s ktorou sa najviac stotožňujete:

Pojem liberálna demokracia znamená:

- právo väčšiny rozhodovať o dianí v krajine
- právny systém, v ktorom je vôľa väčšiny obmedzená v mene ochrany práv menších,
- právny systém, v ktorom majú liberálne strany mocenskú výhodu pred stranami konzervatívnymi,

- právny systém, v ktorom majú všetci občania slobodný prístup k pravdivým informáciám,
- Nie som si istý/á, čo presne liberálna demokracia znamená

„Ľudské práva“ označujú/znamenajú:

- Všetky práva a povinnosti občanov a občianok SR
- Že ľudia nie sú diskriminovaní na základe rasy, etnicity, pohlavia, veku, náboženstva či politického presvedčenia a majú rovné príležitosti
- Západnú koncepciu demokracie
- Najzákladnejšie práva: právo na život, majetok a prácu.

Ľudské práva na Slovensku patria:

- všetkým ľuďom od narodenia,
- všetkým po dosiahnutí 14. roku života,
- všetkým, ktorí uzavrujú pracovnoprávny pomer,
- občanom a občiankam Slovenskej republiky.

Nediskriminácia znamená: (môžete označiť aj viac možností)

- Rovnaké práva pre všetkých jednotlivcov na území Slovenskej republiky
- Rovnaké práva pre všetkých občanov a občianky Slovenskej republiky
- Rovné práva pre všetkých, čo občas znamená vyrovnávanie nerovností zo strany štátu (zabezpečenie prístupu k službám, zastupovaniu,)
- Odstránenie nerovností (napr. voči ženám, etnickým skupinám, či iným menšinám),
- Zabezpečenie práv občanov a občianok Slovenskej republiky, aby neboli ohrozované či porušované právami rôznych menšín

Ľudské práva boli ľuďom právne priznané:

- odkedy existuje ľudská civilizácia
- od čias starovekého Grécka,
- od obdobia renesancie,
- v období po Druhej svetovej vojne

Do akej miery ste oboznámený/á s nasledujúcimi zákonmi či inštitúciami?	Mám vysokú mieru znalostí	Mám nejaké znalosti	Počul/a som o tom, ale veľa o tom neviem	V živote som o tom nepočul/a
Úrad ombudsmana/verejného ochrancu práv				
Zakotvenie ľudských práv v Ústave SR a ich obsah				
Národné stredisko pre ľudské práva				
Antidiskriminačný zákon				

Trest smrti (sa) v Slovenskej republike:

- a) dočasne nevykonáva od roku 1968,
- b) je zakázaný od roku 1991,

c) je právne uznaný a vykonáva sa.

Za prezidenta Tisa (Slovenského štátu počas Druhej svetovej vojny) boli ľudské práva:

- a) všetkým občanom garantované na nadštandardnej úrovni
- a) Slovákom dostatočne zabezpečené,
- b) systematicky/opakovane porušované,
- c) Neviem/ nemám na to názor.

V demokracii je názor každého človeka dôležitý:

- áno nie to závisí od okolností neviem/nemám na to názor

Komentár: _____

OSOBNÉ ÚDAJE

Nasleduje zopár otázok o vás:

Pochádzam:

- z dediny,
- z mesta, ktoré má menej ako 30-tisíc obyvateľov/-iek,
- z mesta, ktoré má menej ako 50-tisíc obyvateľov/-iek,
- z mesta, ktoré má viac ako 50-tisíc obyvateľov/-iek.

Okres: _____

Pohlavie:

- žena muž iné nechcem uviesť

Navštevujem:

- Strednú odbornú školu Gymnázium

Podľa vášho najlepšieho odhadu, do akej sociálnej skupiny by ste zaradili vašu rodinu?

- Najnižšia Nižšia stredná Stredná Vyššia stredná Najvyššia

Národnosť:

- Slovenská Maďarská Rómska Česká Iná: _____

Identifikujem sa ako:

- Veriaci/a a praktizujúci/a (napr. navštevujem kostol pravidelne)
- Veriaci/a, ale nepraktizujúci/a
- Nepatrím do žiadnej cirkvi, ale vyznávam inú formu spirituality
- Ateista/ka

Ďakujeme veľmi pekne za Váš čas a ochotu vyplniť tento dotazník.